

Διερεύνηση της πολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο, μέσα από τα θεατρικά δρώμενα και τους παραδοσιακούς χορούς – Διαχρονική μελέτη

Γρηγορίου Ιωάννα, Καθηγήτρια, Πτυχιούχος Τ.Ε.Φ.Α.Α.Α., μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών, Εκπαιδευτικός Δ.Ε.

Εισαγωγή

Στα πλαίσια του μονόωρου μαθήματος των Παραδοσιακών Χορών και του Θεατρικού Παιχνιδιού είχε γίνει προσπάθεια για ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων μέσα από την επιθυμία των παιδιών να αναζητήσουν ήθη και έθιμα του τόπου τους.

Όλα αυτά τα έθιμα, τις εορταστικές και ιδιαίτερες ενδυματολογικές τους συνήθειες, παρουσιάστηκαν στην τάξη, και ταυτόχρονα επισημάνθηκε η ύπαρξη κοινών στοιχείων ή και τοπικών διαφοροποιήσεων, («επικυρώνοντας» έτσι την ιδιαίτερη αξία του πολιτισμικού κεφαλαίου που «φέρει» κάθε παιδί).

Στη συνέχεια προχωρήσαμε ένα βήμα πιο πέρα, δραματοποιώντας τα έθιμα εκείνα που μπορούσαν να αναπαρασταθούν. Με αυτό τον τρόπο καλέσαμε τα παιδιά της κυρίαρχης κουλτούρας να «μπουν στα παπούτσια» των μειοψηφούντων συμμαθητών τους. Το ίδιο πραγματοποιήσαμε με τους Παραδοσιακούς Χορούς. Πιο συγκεκριμένα καλέσαμε τα παιδιά να διδάξουν στους συμμαθητές τους ιδιαίτερους τοπικούς τους χορούς και μάλιστα αν αυτοί μπορούσαν να ενταχτούν σε κάποιο δρώμενο καλούσαμε όλους να συμμετάσχουν.

Οι τάξεις που επιλέχθηκαν ήταν οι ε' και στ' τάξεις του 5ο Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου Άργους και αυτό γιατί θεωρήσαμε ότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας έχουν εντονότερη την ανάγκη να μάθουν να διαχειρίζονται τις μεταξύ τους συγκρουσιακές καταστάσεις. Ένας επιπλέον λόγος ήταν το γεγονός ότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας, αρχίζουν να αμφισβητούν τα πάντα και ίσως είναι μια γόνιμη περίοδος για εκείνα να χειριστούν με μια πιο κριτική ματιά ακόμα και εκείνα τα «πανίσχυρα» στερεότυπα.

Η δράση αυτή είχε διάρκεια μια σχολική χρονιά ενώ ταυτόχρονα γινόταν προσπάθεια για «ανίχνευση» πιθανών επιδράσεων των δράσεων προς την κατεύθυνση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Πράγματι διαπιστώσαμε ότι υπήρξε αλλαγή συμπεριφοράς προς την επιθυμητή κατεύθυνση, δηλαδή εκείνη της διαπολιτισμικής προσέγγισης.

Μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης – και κατά τη διάρκεια του μαθήματος, αλλά και κατά τη διάρκεια του διαλείμματος όταν τα παιδιά συνεπαρμένα από το παιχνίδι, απελευθερώνονται και λειτουργούν ελεύθερα- διαπιστώθηκε ότι η προσπάθεια αυτή είχε βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα.

Σκοπός της μελέτης

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να ανιχνεύσει αν οι παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται στο επίπεδο μεμονωμένων προγραμμάτων και ατομικών πρωτοβουλιών σε σχέση με τη Διαπολιτισμική εκπαίδευση μπορούν να συνεπάγονται και μακροχρόνια αποτελέσματα.

Πιο συγκεκριμένα, αν οι δράσεις που αναλαμβάνουν εκπαιδευτικοί και που αφορούν στην άρση της παγίωσης στάσεων και στερεοτύπων, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι δυνατό να υπερνικήσουν πιθανή ύπαρξη αρνητικών επιδράσεων προερχόμενων τόσο από το οικογενειακό όσο και από το κοινωνικό περιβάλλον των παιδιών.

Αν δηλαδή η αποδόμηση των στερεοτύπων όπως αυτή επιχειρήθηκε κατά τη διάρκεια προγράμματος στα πλαίσια του μαθήματος των παραδοσιακών χορών και του θεατρικού παιχνιδιού μπορεί να προκαλέσει μια αλλαγή στις προκαταλήψεις και στον τρόπο που τα παιδιά βιώνουν και αντιλαμβάνονται το «άλλο», το διαφορετικό, το ξένο.

Σε προηγούμενη μελέτη[1] είχα επιλέξει να παρουσιάσω την παρεμβατική δράση προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των αντιπαλοτήτων που διαπιστώναμε μεταξύ πολιτισμικά και γλωσσικά «διαφορετικών» μαθητών.

Αυτό που θέλει να διερευνήσει η παρούσα εισήγηση είναι εάν υπήρξαν και μακροχρόνια αποτελέσματα, για να μιλούμε πια για αλλαγή στάσεων και για πιθανή άρση των στερεοτύπων.

Το βασικό μας ερευνητικό ερώτημα, είναι εάν οι μαθητές που παρακολούθησαν το συγκεκριμένο πρόγραμμα με την πάροδο ενός ικανού χρονικού διαστήματος από την επίδραση αυτού, (διετία) θα εξακολουθούν να εμφανίζουν αλλαγή στη συμπεριφορά τους προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των πολιτισμικών προκαταλήψεων που χαρακτήριζε τη δράση και τις επιλογές τους.

Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Τα στερεότυπα έχουν λάβει διάφορους θεωρητικούς ορισμούς. Ορισμένοι από αυτούς αναφέρονται παρακάτω. (Γκόβαρης, 2003)[2]

- Είναι λοιπόν μια γνωστική δομή που εμπεριέχει τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις και τις προσδοκίες που έχει ένα άτομο για μια κοινωνική ομάδα
- Αφηρημένες γνωστικές δομές που συνδέουν μια κοινωνική ομάδα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και συμπεριφορές.
- Ή πιο απλά είναι η επικρατούσα άποψη για τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας κοινωνικής ομάδας.

Σύμφωνα με έρευνα της Unicef που διενεργήθηκε από την εταιρεία ΚΑΠΑ Research A.E., το χρονικό διάστημα 6-13 Μαρτίου 2001[3] διαπιστώθηκε ότι «οι φορείς κοινωνικοποίησης των μαθητών, δάσκαλοι, καθηγητές και γονείς, εμφανίζονται στις απαντήσεις τους πιο αρνητικοί τόσο απέναντι στην παρουσία των παιδιών των μεταναστών στα ελληνικά σχολεία, όσο και εν γένει απέναντι στην παρουσία των αλλοδαπών στη χώρα μας, σε σχέση με το υποκείμενο της κοινωνικοποίησης, τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα οι μαθητές του δημοτικού εμφανίζουν την καλύτερη γνώμη και συμπεριφορά απέναντι στους αλλοδαπούς συμμαθητές τους».

«Οι ξενοφοβικές αντιλήψεις σχετικά με την παρουσία των μεταναστών που ζουν μόνιμα στην Ελλάδα μεταφέρονται και στον τρόπο που οι γονείς αντιμετωπίζουν τη φοίτηση αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία. Η προβολή των στερεοτυπικών χαρακτηριστικών του αλλοδαπού μετανάστη –όπως αυτή κυριάρχησε στη χώρα μας την τελευταία δεκαετία στους μικρούς μαθητές από άλλες χώρες- είναι προφανής . Η σχολική κοινότητα γίνεται αυτόματα αντιληπτή ως μια μικρή κοινωνία στην οποία μεταφέρονται αυτούσια τα χαρακτηριστικά της μεγάλης, συμπεριλαμβανομένης και της απειλής από κάθε τι διαφορετικό».

- «Η ξενοφοβία –σύμφωνα με συγκριτική ανάλυση των στοιχείων της έρευνας –εμφανίζεται να είναι αντιστρόφως ανάλογη με το επίπεδο μόρφωσης των γονέων. Όσο αυξάνεται το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων, τόσο μειώνονται και οι ξενοφοβικές αντιλήψεις».
- Επίσης παρατηρείται διαρροή αλλοδαπών μαθητών σημαντική κατά τη μετάβαση από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.[4]
- Μια άλλη εξίσου σημαντική πτυχή είναι εκείνη που αναφέρεται στον τρόπο που σχηματίζονται τα στερεότυπα.
- Πιο συγκεκριμένα, ο σχηματισμός τους γίνεται κυρίως μέσα από διαδικασίες κοινωνικοποίησης όπως είναι: οι γονείς, σημαντικοί Άλλοι, Μ.Μ.Ε.
- Μέσα από διαδικασίες κοινωνικής κατηγοριοποίησης, όπως:
 - ο η γνωστική ικανότητα
 - ο η κατανόηση και πρόβλεψη
- ενδυνάμωση της κοινωνικής ταυτότητας.
- Και τέλος μέσα από φανταστικούς –λανθασμένους συσχετισμούς .

Σύμφωνα με τον Bruner(1996, Vandebroek 2004:80) η εικόνα που έχουμε για τα άτομα άλλων ομάδων έχει σχέση με την κοινωνική ισχύ. Οι διαφορές στην ισχύ, στην κοινωνική θέση και στον πλούτο διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεών μας για αυτές τις ομάδες και τα μέλη τους. Οι προκαταλήψεις δεν εφευρίσκονται κατά συνέπεια τυχαία από τα άτομα, αλλά σχετίζονται άμεσα με τις κοινωνικές δομές και συνθήκες και διαμεσολαβούνται κοινωνικά.[5]

Οι προκαταλήψεις δεν χαρακτηρίζουν μόνο τις στάσεις κάποιων ατόμων, αλλά υφίστανται και ανεξάρτητα από αυτές στο κοινωνικό επίπεδο ή στο επίπεδο των θεσμών. Είναι επίσης σύμφυτες των διαδικασιών ιεράρχησης των κοινωνικών ομάδων και λειτουργούν ως «γνώση εξορθολογισμού» της «αναγκαιότητας» για το διαχωρισμό και την απόρριψη συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.[6]

Είναι εξίσου σημαντικό να γνωρίζουμε πως δρουν τα στερεότυπα, και αυτό είναι κάτι που γίνεται αυτόματα, είτε με συχνή επανάληψη(οι κοινωνικές κρίσεις και αξιολογήσεις ενεργοποιούν τα στερεότυπα, που με τη σειρά τους επηρεάζουν τη συμπεριφορά, χωρίς τα άτομα να έχουν συνείδηση του γεγονότος)(Γκόβαρης 2001).

Τα στερεότυπα είναι τόσο ισχυρά ώστε ακόμα και άτομα που είναι λιγότερο προκατειλημμένα απέναντι σε μια συγκεκριμένη κατάσταση ή κρίση που αποτελεί στερεότυπο, να μη μπορούν να ελέγξουν την αυτόματη ενεργοποίησή τους.

Από μια σειρά ερευνών σχετικά με τις προκαταλήψεις στην παιδική ηλικία γνωρίζουμε ότι τα παιδιά από την ηλικία των τεσσάρων ετών έχουν «εθνοτική συνείδηση», με τη σημασία της αξιολογικής κρίσης τόσο για τη δική τους όσο και για τις άλλες ομάδες(Γκόβαρης 2003, Vandebroek 2004). Τα παιδιά γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά και την κοινωνική αξία μιας εθνότητας και των μελών της πριν ακόμη έρθουν σε επαφή με την εθνότητα αυτή.

Οργάνωση της ερευνητικής μελέτης

Ανατρέχοντας λοιπόν στην ερευνητική μας υπόθεση, αποφασίσαμε τον Μάρτιο και Απρίλιο του 2006, να αναζητήσουμε τις δύο τάξεις ε' και στ' στις οποίες πριν δυο χρόνια είχε εφαρμοστεί το πρόγραμμα που περιγράψαμε νωρίτερα. Τα παιδιά αυτά φοιτούν σήμερα στο 4ο Γυμνάσιο Άργους. Είναι το σχολείο στο οποίο έχουν τοποθετηθεί για να φοιτήσουν στη Β/θμιας εκπαίδευση σύμφωνα με τον τόπο κατοικίας τους. Το σχολείο αυτό αν και είναι περισσότερο κεντρικό, ανήκει κι αυτό σε εργατικές συνοικίες της πόλης..

Τα παιδιά κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο μέσω του οποίου προσπαθήσαμε να ανιχνεύσουμε εάν εξακολουθούσαν να παραμένουν μειωμένες οι πολιτισμικές, θρησκευτικές και άλλες διαφορές που με την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος –βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον- «φαινόταν» τότε μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης ότι είχαν μειωθεί.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι υπήρξαν αλλαγές στο αρχικό δείγμα που οφείλονται στην εγκατάλειψη του σχολείου μετά το τέλος του Δημοτικού από σημαντικό αριθμό παιδιών. Συγκεκριμένα ενώ στην ε' και στ' τάξη του Δημοτικού σχολείου φοιτούσαν 23 και 24 παιδιά αντίστοιχα, στο Γυμνάσιο συνέχισαν μόνο 19 και 18 μαθητές από αυτούς, δηλαδή συνολικά 37 μαθητές (78,7%). Οι μαθητές που δεν συνεχίζουν στο Γυμνάσιο είναι κυρίως τσιγγάνοι.

Δόθηκαν στα παιδιά ερωτηματολόγια με απλές ερωτήσεις κλειστής κυρίως μορφής. Ταυτόχρονα εφαρμόσαμε τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης και με ανάλυση περιεχομένου προσπαθήσαμε να ερμηνεύσουμε τα δεδομένα . Αυτή ακριβώς η προσπάθεια της παρατήρησης έχει ιδιαίτερη βαρύτητα μια και μπορεί να αποτελέσει συγκρίσιμο μέγεθος με την παρατήρηση που είχε προηγηθεί δυο χρόνια πριν. Μπορεί να μας αποτυπώσει στοιχεία του τρόπου που τα παιδιά βιώνουν και αντιδρούν στο διαφορετικό, πάντα υπό το πρίσμα της πραγματικότητας όπως εμείς ως παρατηρητές τη βιώνουμε.

Παρουσίαση και σχολιασμός των αποτελεσμάτων

Στην ερώτηση εάν διατηρούν φιλίες με παλιούς συμμαθητές από το Δημοτικό σχολείο το 75,6% απάντησε θετικά, και μάλιστα ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό 70,2% δηλώνει ότι οι φίλοι του είναι οι ίδιοι που έκανε και τότε παρέα. Προφανώς αυτό σημαίνει μια σταθερότητα στην επιλογή του φιλικού περιβάλλοντος που προβάλλει σαν αναγκαιότητα απέναντι στις πολλές αλλαγές που σηματοδοτεί η μετάβαση στο νέο σχολικό περιβάλλον του Γυμνασίου

Όταν τα παιδιά ρωτήθηκαν εάν στο Δημοτικό σχολείο έκαναν παρέα με αλλοδαπούς συμμαθητές τους, απάντησαν θετικά σε ποσοστό 64,8% αλλά στην επόμενη ερώτηση εάν δηλαδή εξακολουθούν να κάνουν παρέα μαζί τους απάντησαν αρνητικά (75,6%). Η αιτιολόγηση όπως φάνηκε από τις επεξηγήσεις που έδωσαν τα ίδια τα παιδιά, είναι ότι:

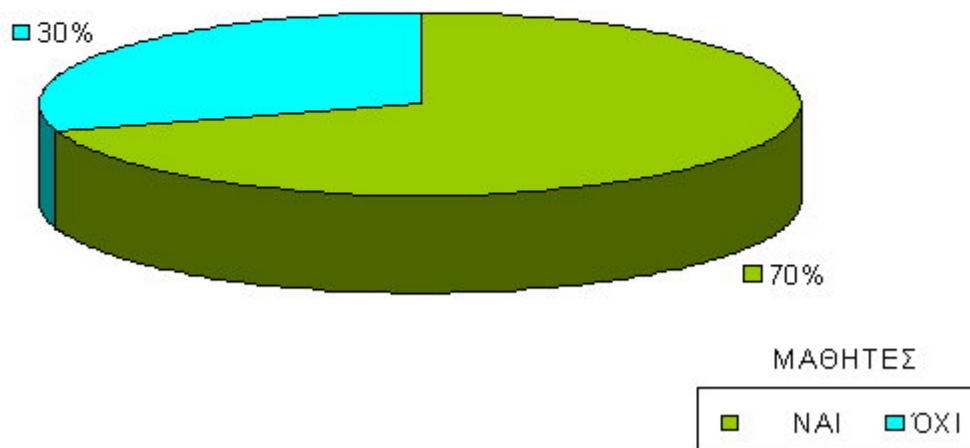
1. εγκατέλειψαν το σχολείο οι αλλοδαποί φίλοι που είχαν στο Δημοτικό,
2. ότι έχουν γνωρίσει καινούργιους φίλους, καθώς και το γεγονός ότι,
3. έπαψαν να έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα

Είναι σημαντική εδώ να αναφερθεί η επισήμανση μιας μαθήτριας ότι η παλιά αλλοδαπή φίλη της αλλάζει συχνά κατοικία και τελευταία άλλαξε πόλη, έτσι είναι αδύνατο να κρατήσει επαφή μαζί της.

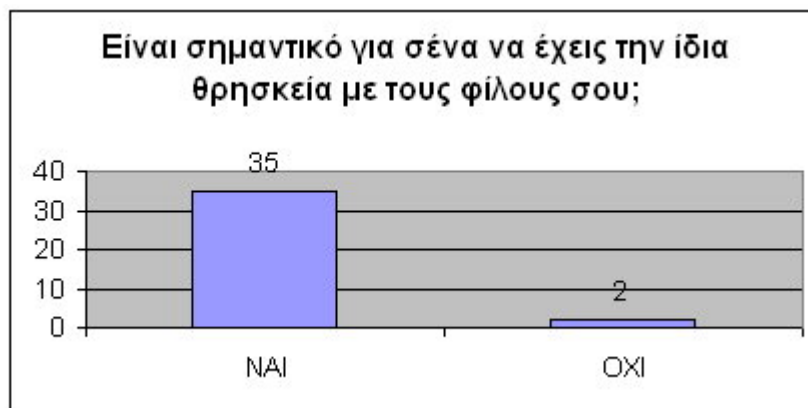
Ζητήθηκε στη συνέχεια από τα παιδιά να αναφέρουν-με τη σειρά που είναι για αυτά σημαντικά- μερικά από τα κριτήρια επιλογής των φίλων τους. Και εκείνα υποστήριξαν ότι το να είναι κάποιος καλός φίλος, να έχει χιούμορ, να είναι καλός στα μαθήματα και καλός αθλητής είναι στοιχεία που θέλουν να συγκεντρώνουν οι φίλοι τους. Για τα κορίτσια φαίνεται να είναι εξίσου σημαντικό το να είναι η φίλη τους όμορφη, έξυπνη και καλή. Τα χαρακτηριστικά που τα παιδιά παρουσίασαν ως σημαντικά στοιχεία που θέλουν να συγκεντρώνουν οι φίλοι τους, μπορούν να επιχειρηματολογήσουν υπέρ της άποψης ότι τα παιδιά ελεύθερα από προκαταλήψεις θα επέλεγαν τους φίλους τους εξίσου από όλες τις πολιτισμικές, κοινωνικές, φυλετικές ομάδες, αρκεί να πληρούν ίσως τις παραπάνω προϋποθέσεις.

Ο ρόλος των στερεοτύπων άρχισε να γίνεται εμφανής από την ερώτηση, αν επιλέγουν για φίλους τους άτομα που έχουν την ίδια εθνική καταγωγή με εκείνα. Το 70,2% απάντησε ότι η εθνική καταγωγή είναι πολύ σημαντικό κριτήριο επιλογής.

Επιλέγεις για φίλους σου άτομα που έχουν την ίδια εθνική καταγωγή με εσένα;

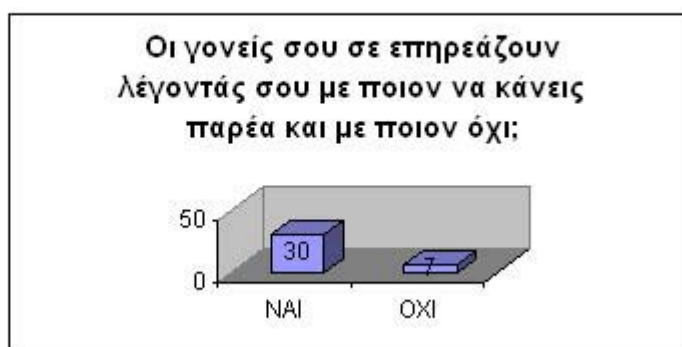

Το ποσοστό αυτό μεγάλωσε όταν τα παιδιά ρωτήθηκαν εάν είναι σημαντικό γι' αυτά να έχουν την ίδια θρησκεία με τους φίλους τους(94,5%). Φαίνεται ότι για τα παιδιά του δείγματος η θρησκευτική διάσταση της διαφορετικότητας είναι εκείνη που πιθανότατα είναι και πιο ισχυρή και πιο δύσκολα παρακάμπτεται.

Στην ερώτηση πόσο σημαντικό είναι για σένα να είναι ο καλύτερός σου φίλος καλός μαθητής, ένα μικρό μάλλον ποσοστό(13,5%) απαντά πως σχεδόν δεν έχει καμία σημασία, ενώ για το 27% του δείγματος, φαίνεται να είναι λίγο σημαντικό. Η σχολική επίδοση φαίνεται να είναι σημαντικό και αρκετά σημαντικό αντίστοιχα κριτήριο για τα παιδιά σε ποσοστό 29,7 και 16,2%, ενώ φαίνεται να είναι απαραίτητη προϋπόθεση επιλογής φίλων για το 10,8%.

Η συντριπτική πλειοψηφία (81%) απάντησε θετικά όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα στην ερώτηση: Εάν οι γονείς σου σε επηρεάζουν λέγοντάς σου «με ποιόν να κάνεις παρέα και με ποιόν όχι».

Απόλυτα θετική(100%) ήταν η απάντηση που έδωσαν τα παιδιά στην ερώτηση «εάν νομίζουν ότι οι γονείς τους έχουν διαφορετικά κριτήρια στην επιλογή των φίλων των παιδιών τους από ότι τα ίδια έχουν για να επιλέξουν τους δικούς τους φίλους».

Μάλιστα αρκετοί από τους μαθητές παραδέχτηκαν ότι σε ποσοστό 70,2% , οι γονείς τους, τους έχουν επιβάλει να πάντουν να κάνουν παρέα με αλλοδαπούς φίλους τους, έστω μια φορά ως τώρα.

Σαν συνέχεια της παραπάνω ερώτησης , τα παιδιά κλήθηκαν να απαντήσουν αν νομίζουν ότι είχαν δίκιο, και εδώ υπήρξε ένα 29,3% που αρνήθηκε να απαντήσει, και ένα 51,3% που θεωρεί ότι οι γονείς είχαν άδικο, στους φόβους τους .

Οι κυριότεροι των οποίων σύμφωνα με τα παιδιά είναι:

- Ότι θα με παρασύρουν για παιχνίδια και όλη μέρα θα παίζω έτσι δεν θα έχω χρόνο για διάβασμα,
- Ότι δεν είναι καθαροί,
- Ότι θα κολλήσω διάφορες ασθένειες, γιατί δεν εμβολιάζονται όπως πρέπει .
- Ότι δεν ξέρουν τη γλώσσα ή ότι μιλούν τη γλώσσα του πεζοδρομίου.
- Ότι δεν εμπιστεύονται τους γονείς τους.
- Ο μεγαλύτερος αριθμός των παιδιών απάντησε αρνητικά(89%) στην ερώτηση εάν ενοχλείται από την παρουσία αλλοδαπών μαθητών στην τάξη του, αν και το 67,5% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι θα «προχωρούσαν» ταχύτερα τα μαθήματα αν δεν είχαν αλλοδαπούς μαθητές στην τάξη.

Στα διαλείμματα τα πράγματα φαίνεται να είναι μοιρασμένα, συγκεκριμένα το 45,9% των μαθητών παίζει με αλλοδαπούς συμμαθητές του στο προαύλιο αν και ο μεγαλύτερος αριθμός των παιδιών (70,2%) θέλει να έχει στην ομάδα του αλλοδαπούς μαθητές, κατά τη διάρκεια της Γυμναστικής. Πράγμα που δεν ισχύει όταν σε μια σχολική εργασία οι Καθηγητές τους, τους αφήνουν ελεύθερους να επιλέξουν τα άτομα που θα ανήκουν στην ομάδα τους. Σε ποσοστό 81% δεν θα ήθελαν να συνεργαστούν με αλλοδαπούς μαθητές. (Η παρατήρηση στο μάθημα της Φ. Αγωγής καθώς και κατά τη διάρκεια του διαλείμματος, επιβεβαιώνει την άρνηση).

Όταν τέλος τους ζητήθηκε να αναφέρουν το όνομα του καλύτερου τους φίλου, τις περισσότερες προτιμήσεις συγκέντρωσε ο Αντρέας, ένας μαθητής προερχόμενος από οικογένεια με υψηλό βιοτικό επίπεδο, αγαπημένος μαθητής πολλών από τους καθηγητές του. Ο πρώτος αλλοδαπός μαθητής που εντοπίστηκε στη λίστα αυτή των προτιμήσεων, είναι ο Έλβις στην 5η θέση, ο οποίος είναι πολύ καλός με όποιο άθλημα και αν καταπιάνεται. Ακολουθούν ο Αντρέι, στην 10η θέση, και η Φιόνα στη 14η θέση που όμως τους 2 ψήφους που συγκέντρωσε, τους έδωσαν ένα μικροκαμωμένο και δειλό κορίτσι από αγροτική οικογένεια καθώς και ένα άλλο κορίτσι από την Ουκρανία. Ίσως αυτό να σημαίνει και μια τάση περιθωριοποίησης των αλλοδαπών μαθητών από την πλειοψηφία των συμμαθητών τους καθώς και μια τάση των παιδιών να προτιμούν στη συντροφιά τους, τους πιο δημοφιλείς συμμαθητές τους προκειμένου να γίνονται αποδεκτοί και να ανήκουν στη νόρμα.

Επίλογος

Συνοψίζοντας θα θέλαμε να αναφέρουμε ότι, σκοπός της παρούσας διαχρονικής[7] εργασίας είναι να διαπιστώσουμε εάν υπήρχαν παρατηρήσιμες και μετρήσιμες αλλαγές στη συμπεριφορά των παιδιών που είχαν παρακολουθήσει το πρόγραμμα για την εξομάλυνση των συγκρούσεων που διαπιστώθηκαν στις πολυπολιτισμικές τάξεις του σχολείου μας. Και που απ' ότι φάνηκε δεν είχε και μακροχρόνια επίδραση στους μαθητές, πράγμα που ίσως να οφείλεται στο αποσπασματικό χαρακτήρα της όλης προσπάθειας, ή ίσως να αποδεικνύει την σχεδόν παντοδυναμία της επίδρασης των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.

Οι ερευνητικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το ερωτηματολόγιο και η συμμετοχική παρατήρηση. Από τα ευρήματα και των δύο ερευνητικών μεθόδων φάνηκε ότι δεν αρκούν προγράμματα και μεμονωμένες προσπάθειες άμβλυνσης των αντιθέσεων μέσα στη σύγχρονη πολυπολιτισμική τάξη, γιατί μάλλον οι προκαταλήψεις δεν είναι απλά ένα πρόβλημα ελλείμματος γνώσης για τους «άλλους». Ούτε μπορεί να αντιμετωπιστεί το θέμα της ισότιμης κοινωνικής συνύπαρξης μεταξύ γηγενών και μεταναστών ως επικοινωνιακό πρόβλημα. Γεννιούνται τώρα νέα ερωτήματα όπως πως ορίζεται η διαπολιτισμική ικανότητα και ποιες γνώσεις είναι οι καταλληλότερες για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας.[8]

Βιβλιογραφία

- 8ο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (2005), Η προσέγγιση της πολιτισμικής ετερότητας στο δημοτικό σχολείο, μέσα από τα θεατρικά δρώμενα και τους παραδοσιακούς χορούς, Τόμος 1, Πάτρα, σελ.139
- Γεωργογιάννης, Π., (1996), Εκπαίδευση και Διαπολιτισμική Επικοινωνία» εκδ. Gutenberg Αθήνα
- Γεωργογιάννης, Π., (1996), Θεωρίες της κοινωνικής ψυχολογίας, Τόμος 2 εκδ. Gutenberg Αθήνα.
- Γκόβαρης, Χ., Νιώτης, Σ., Νιώτη, Ν., Προκαταλήψεις και στερεότυπα στο πολυπολιτισμικό νηπιαγωγείο. Θέσεις για την αποδυνάμωση τους από τη σκοπιά της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικός Λόγος, 8(1), 7-20.

Γκόβαρης, Χ., (2005), Αντιστάσεις ενάντια στην πολυπολιτισμικότητα-Αποδυνάμωση εθνοτικών στερεοτύπων μέσα από την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Στο: Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας, Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Ρόδος 21,22 και 23 Οκτωβρίου 2005, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

Νικολάου, Γ., (2005), Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

(Τα συνολικά ευρήματα της έρευνας παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα <http://www.unicef.gr/reports/racism.php> // τελευταία πρόσβαση :11/8/2004).

Νικολάου, Γ., (2005), Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα (Πηγή ΓΚΟΤΟΒΟΣ Α.&ΜΑΡΚΟΥ Γ. Ι.Π.Ο.Δ.Ε.,2003

Cohen, L., Manion, L. Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας, εκδ. Μεταίχμιο επιστήμες.

[1] 8ο Διεθνές Συνέδριο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης που πραγματοποιήθηκε στην Πάτρα το 2005 «Η προσέγγιση της πολιτισμικής ετερότητας στο δημοτικό σχολείο, μέσα από τα θεατρικά δράματα και τους παραδοσιακούς χορούς» Τόμος 1 σελ.139

[2] Γκόβαρης, Χ., Νιώτης, Σ., Νιώτη, Ν., Προκαταλήψεις και στερεότυπα στο πολυπολιτισμικό νηπιαγωγείο. Θέσεις για την αποδυνάμωση τους από τη σκοπιά της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικός Λόγος , 8(1), 7-20.

[3] Νικολάου, Γ., Διαπολιτισμική Διδακτική Το νέο περιβάλλον Βασικές αρχές, εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2005 (Τα συνολικά ευρήματα της έρευνας παρουσιάζονται στην ιστοσελίδα <http://www.unicef.gr/reports/racism.php>/(τελευταία πρόσβαση :11/8/2004).

[4] Νικολάου, Γ., Διαπολιτισμική Διδακτική, Το νέο περιβάλλον, Βασικές αρχές, εκδ. Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2005(Πηγή ΓΚΟΤΟΒΟΣ Α.&ΜΑΡΚΟΥ Γ. Ι.Π.Ο.Δ.Ε.,2003

[5] Γκόβαρης, Χ., Αντιστάσεις ενάντια στην πολυπολιτισμικότητα-Αποδυνάμωση εθνοτικών στερεοτύπων μέσα από την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Στο Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας, Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Ρόδος 21,22 και 23 Οκτωβρίου 2005» εκδ. Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

[6] Γκόβαρης, Χ., Αντιστάσεις ενάντια στην πολυπολιτισμικότητα-Αποδυνάμωση εθνοτικών στερεοτύπων μέσα από την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Στο Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Ρόδος 21,22 και 23 Οκτωβρίου 2005» εκδ. Αδελφών Κυριακίδη α.ε.

[7] Cohen L., Manion, L., Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας, εκδ. Μεταίχμιο επιστήμες.

[8] Γκόβαρης, Χ., Αντιστάσεις ενάντια στην πολυπολιτισμικότητα-Αποδυνάμωση εθνοτικών στερεοτύπων μέσα από την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας Στο Το σχολείο στην κοινωνία της πληροφορίας και της πολυπολιτισμικότητας Πρακτικά ΙΑ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Ρόδος 21,22 και 23 Οκτωβρίου 2005» εκδ. Αδελφών Κυριακίδη α.ε.